

## Список использованных источников:

1. Официальный сайт компании Hay Group [Электронный ресурс]. – (<http://www.haygroup.com>)
2. M. Hodnotenie prínosu zamestnancov / M. Vetrakova. – Slovakia: Ekonomickej fakulty Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, 2010. – 317 s.
3. Журавлев П.В. Технология управления персоналом. Настольная книга менеджера. / П.В. Журавлев, С.Л. Карташев, Н.К. Маусов, Ю.Г. Одегов. – М.: Экзамен, 2005. – 426 с.
4. Лев Б. Нематериальные активы: Управление. Измерение. Отчетность./ Б. Лев. – М.: Квинта-Консалтинг, 2004. – 429 с.
5. Фиценс Ж. Человеческий капитал: как измерить и увеличить его стоимость./ Ж. Фиценс [Электронный ресурс] // Технологии корпоративного управления. – (<http://www.iteam.ru/>).
6. Управление персоналом: Измерение индивидуальной стоимости работника. / [Электронный ресурс] // Сайт для предпринимателя. – (<http://cased.ru/>).
7. Стадник А. Оценка персонала / А. Стадник – М.: Эксмо, 2008.– 192 с.
8. Хотомлянський О.Л. Методика оцінки якості кадрового потенціалу підприємства / О.Л. Хотомлянський, Т.А. Деревянко // Держава та ринок: стратегія внутрішнього розвитку промислових регіонів: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, Маріуполь, 9 – 11 червня, 2006 р. – Маріуполь: ПДТУ, 2006. – С.215 – 217.

Рецензент: Б.Г. Білопольский  
д-р екон. наук, проф., ДВНЗ «ПДТУ»

Стаття надійшла 28.02.2011

УДК 339.137.2:339.9

Шашло Н. В.<sup>1</sup>, Шевченко М. М.<sup>2</sup>

### Глобальна конкурентоспроможність України крізь призму міжнародних рейтингів

*У роботі було досліджено особливості визначення міжнародної конкурентоспроможності країн на світовому ринку, зроблена оцінка міжнародної конкурентоспроможності економік постіндустріальних країн та визначено комплекс завдань, рішення яких допоможе Україні знайти гідне місце в процесах глобалізації та інтеграції.*

**Ключові слова:** міжнародна конкурентоспроможність, глобалізація, індекс, національна економіка.

**Шашло Н.В., Шевченко М.М. Глобальная конкурентоспособность Украины сквозь призму международных рейтингов.** В работе были исследованы особенности определения международной конкурентоспособности стран на мировом рынке, выполнена оценка международной конкурентоспособности экономик постиндустриальных стран и определен комплекс задач, решение которых поможет Украине занять достойное место в процессах глобализации и интеграции.

**Ключевые слова:** международная конкурентоспособность, глобализация, индекс, национальная экономика.

**N.V. Shashlo, M.M. Shevchenko. Global competitiveness of Ukraine through the prism of the international ratings.** The features of determination were in-process investigational international competitiveness countries in the world market, an estimation is executed in international competitiveness of economies of post-industrial countries and the complex of task the decision of which will help Ukraine to take the deserving place in the processes of globalization and integration is certain

**Keywords:** international competitiveness, globalization, index, national economy.

<sup>1</sup> канд. екон. наук, Луганський національний аграрний університет, м. Луганськ

<sup>2</sup> канд. екон. наук, Луганський національний аграрний університет, м. Луганськ

**Постановка проблеми.** Минуле ХХ століття відрізняється різким озлобленням міжнародної конкуренції, а також ускладненням її характеру та розширенням сфери дії. До конкурентної боротьби залучаються не тільки окремі товари або компанії-товаровиробники, але й технології, методи менеджменту, споживчі стандарти, національні економічні потенціали. В останнє десятиліття ця тенденція була могутньо підштовхнута процесом глобалізації.

В результаті, на світовій арені більш могутньо проявляють себе такі суб'єкти конкуренції, як території - міждержавні угруповання, окремі країни і субнаціональні (складові частини країни) регіони. Здатність територій добиватися успіху в конкурентній боротьбі на світовій арені стає все більш пріоритетним завданням для їх керівництва.

Проте, не дивлячись на загальноновизнану значущість даної проблеми, в світі ще не вироблено чітких рецептів державної політики, яка дозволяла б країнам досягти посилення своїх конкурентних позицій.

Ще гостріше ці проблеми стоять перед Україною з її міжрегіональними відмінностями. Лібералізація зовнішньоекономічних зв'язків, яка була проведена в останнє десятиліття, вилася в прискорену й досить часто неосмислену інтеграцію національної економіки в світове господарство. Регіони зіткнулися з необхідністю в терміновому порядку формувати стратегії пристосування до нових умов.

Таким чином, оцінка методології визначення міжнародної конкурентоспроможності країн та регіонів на галузевих і світовому ринках є актуальним науковим завданням у контексті визначення стратегії формування міжнародної конкурентоспроможності України.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** У останнє десятиліття проблеми національної конкурентоспроможності стали популярною й навіть модною темою наукових досліджень у всьому світі.

Сучасні наукові школи, що досліджують міжнародну конкурентоспроможність країн, використовують значний теоретичний і практичний досвід при вивченні й розвитку методології, яку інтенсивно розвивають два наукових центри [3,4,6].

Основні методики оцінки міжнародної конкурентоспроможності використовуються Всесвітнім економічним форумом (ВЕФ) та Інститутом розвитку менеджменту в Лозанні (ІІМД). Це аналогічні методики визначення рейтингу країни в списку найбільш конкурентоспроможних країн світу. За деяких відмінностей у методології, суть цих двох підходів зводиться до вимірювання та ранжирування окремих груп показників розвитку окремих країн; і виведення синтетичного показника, який поставить конкретну країну в світовий табель конкурентоспроможності [7].

Науковою школою США (М. Портер, А. Чандлер, М. Енрайт, Дж. Макартур) вперше було вирішено проблему визначення міжнародної конкурентоспроможності товарів, компаній й окремих галузей, виділені й оцінені фактори, що визначають конкурентні переваги й фактори успіху на світовому ринку [2].

Європейські наукові школи (Швейцарія, Швеція, Данія, Австрія, Італія, Німеччина) описують конкурентну поведінку компаній. Особливо детально представлені в наукових працях питання конкуренції в міжнародному масштабі (глобальна конкуренція).

Таким чином, дослідження міжнародної конкуренції та конкурентоспроможності країн довели, що диспропорції соціально-економічного розвитку регіонів світу визначають необхідність проведення досліджень міжнародної конкурентоспроможності країн, що набуває важливого наукового значення для країн, що формують політику зростання власної міжнародної конкурентоспроможності.

**Формулювання цілей статті.** Метою статті є дослідження особливостей визначення міжнародної конкурентоспроможності країн на світовому ринку згідно наукових підходів ВЕФ та ІІМД та оцінка міжнародної конкурентоспроможності економік постріндустриальних країн з обґрунтуванням орієнтирів формування стратегії міжнародної конкурентоспроможності для України.

**Виклад основного матеріалу.** В умовах глобалізації країни конкурують у виборі інституціональних структур і стратегій формування національних моделей перетворень, здатних стимулювати господарський прогрес і підвищення добробуту народу. Звідси можна зробити висновок, що конкурентоспроможність національної економіки в постіндустріальному вимірі - прояв ефективності соціально-економічної системи, що інтегрує інтереси суб'єктів господарювання різних рівнів і направляє їх у русло успішного динамічного розвитку в глобальному світогосподарському середовищі.

Як відомо, найбільш важливі критерії конкурентоспроможності національної економіки знайшли відбиття у зведеному індексі конкурентоспроможності. Рейтинги конкурентоспроможності засновані на комбінації загальнодоступних статистичних даних і результатів опитування керівників компаній - великого щорічного дослідження, яке проводиться Всесвітнім економічним форумом.

Основним засобом узагальненої оцінки конкурентоспроможності країн є Індекс глобальної конкурентоспроможності (Global Competitiveness Index, GCI), для розрахунку якого використовуються багатofакторні векторні моделі, у свою чергу цей індекс складається з індексів макро-економічного середовища, публічних інституцій та технологій, та Індекс ділової конкурентоспроможності (Business Competitiveness Index, BCI), який являє собою детальне дослідження мікро-економічних аспектів конкурентоспроможності на основі індексу конкурентоспроможності бізнесу, складеного під керівництвом М.Портера. Цей індекс є синтетичним показником і включає якість національного бізнес-клімату, а також оцінку операцій і стратегії компаній (табл.1) [7].

У світовому рейтингу конкурентоспроможності Україна в 2009 році зайняла 82-е місце, за рік опустившись на 10 позицій.

Значне погіршення індексу конкурентоспроможності України викликане тим, що країна зіткнулася із серйозними проблемами, пов'язаними з світовою фінансовою кризою, різким падінням попиту на експортну продукцію, девальвацією гривні й руйнуванням фінансової системи. На 82-м місці Україна сусідить із африканськими країнами Гамбією (81) і Алжиром (83), а серед країн СНД випереджає Грузію (90), Вірменію (97), Таджикистан (122) і Киргизстан (123).

Глобальний індекс конкурентоспроможності (Global Competitiveness Index, GCI) розглядає ряд факторів, які є найбільш важливими в оцінці продуктивності й конкурентоспроможності країни, і групує їх в 12 індикаторів.

Таблиця 1

Порівняння міжнародної конкурентоспроможності України з країнами світу за методиками ВЕФ та Інституту розвитку менеджменту (ІІМД)

Країна	Звіт про глобальну конкурентоспроможність ВЕФ (The Global Competitiveness Report)												ІІМД					
	2003		2004		2005		2006		2007		2008	2009	2005	2006	2007	2008	2009	
	GC I	BCI	GCI	BCI	GCI	BCI	GCI	BCI	GCI	BCI	GCI	GCI						
<b>Кількість країн</b>	104	97	104	100	117	113	125	121	131	127	134	133	55					57
<i>США</i>	2	2	2	2	2	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	
<i>Сінгапур</i>	6	6	7	12	6	6	5	11	7	9	5	3	3	3	2	2	3	
<i>Гонконг</i>	24	16	21	11	28	17	11	10	12	12	11	11	2	2	3	3	2	
<i>Швейцарія</i>	7	8	8	9	8	8	1	4	2	6	2	1	8	8	6	4	4	
<i>Данія</i>	4	4	5	4	4	4	4	5	3	5	3	5	7	5	5	6	5	
<i>Швеція</i>	3	3	3	5	3	11	3	7	4	4	4	4	14	14	9	9	6	
<i>Фінляндія</i>	1	1	1	2	1	3	2	3	6	3	6	6	6	10	17	15	9	
<i>Германія</i>	13	5	13	3	15	2	8	2	5	2	7	7	23	26	16	16	13	
<i>Японія</i>	11	13	9	7	12	9	7	9	8	10	9	8	21	17	24	22	17	
<i>Франція</i>	26	11	27	14	30	10	18	16	18	17	16	16	30	35	28	25	28	
<i>Китай</i>	44	46	46	48	49	54	54	64	34		30	29	31	19	15	17	20	
<i>Росія</i>	70	61	70	58	75	70	62	79	58	71	51	63	46	46	43	47	49	
<b>Україна</b>	84	73	86	68	84	68	78	81	73	81	72	82	—	—	46	54	56	

Усі складові відіграють важливу роль деякою мірою для всіх країн, відносно значення кожної з них залежить від конкретного етапу розвитку країни (табл. 2.) [7, 8]. При віднесенні національної економіки до тієї або іншої стадії конкурентоспроможності за основу приймають рівень розвитку галузей, що беруть участь у міжнародній конкуренції.

Жодна країна не проходить через усі стадії розвитку конкурентних переваг у точній відповідності з теоретичною концепцією й навіть може минути деякі стадії.

Розглянемо конкурентні переваги національних економік країн з ринкової економікою за соціально-економічними показниками (на рисунке) [7].

Таблиця 2

Класифікація країн світу за стадіями розвитку 2009-2010 рр.

<i>Стадія 1 (факторна орієнтованість)</i>	Індія, Вірменія, Єгипет, Киргизія, Молдова, Філіппіни, Таджикистан, Узбекистан	ВВП на душу населення в країні є нижчим за 2 тис. дол., або частка первинного (сировинного) експорту у загальному обсязі експорту перевищує 70% і країна конкурує на міжнародному ринку за низькими цінами на продукцію, що вироблена її підприємствами.
<i>Перехід від стадії 1 до стадії 2</i>	Китай, Колумбія, Азербайджан, Казахстан, Україна, Албанія, Боснія и Герцеговина, Туніс, Венесуела	ВВП на душу населення від 2 до 3 тис. дол. Питома вага факторів, що визначають базові вимоги для цих економік, поступово зменшуються з 50 до 40%, а питома вага факторів, що підвищують ефективність виробництва, зростає з 40 до 50% у міру того, як ВВП у розрахунку на душу населення зростає від 2 до 3 тис. дол.
<i>Стадія 2 (орієнтація на ефективність)</i>	Аргентина, Бразилія, Чилі, Литва, Мексика, Польща, Румунія, Росія, Туреччина, Болгарія, Латвія, Перу, Сербія, Південна Африка, Таїланд, Уругвай	Країни з ВВП на душу населення від 3 до 9 тис. дол., які експортують сировинних товарів не більше 70% від загального обсягу свого експорту
<i>Перехід від стадії 2 до стадії 3</i>	Естонія, Чеська республіка, Угорщина, Словацька республіка, Тайвань, Китай	Країни з доходом на душу населення у діапазоні від 9 до 17 тис. дол. Частка впливу інноваційних факторів при оцінюванні зростає від 10 до 30%
<i>Стадія 3 (перехід на інновації)</i>	США, Германія, Франція, Ірландія, Ізраїль, Японія, Корея, Іспанія, Швеція	Країни з доходом на душу населення понад 17 тис. дол. з часткою сировинного експорту не вищою за 70% від загального обсягу

Найбільші позитивні зрушення за соціально-економічними показниками серед нових країн - членів ЄС відзначені в Польщі, яка піднялася на 7 позицій і зайняла 46-е місце цього року. Польща виграє за рахунок сильної освітньої системи й великого розміру ринку. Членство в ЄС забезпечує стимул і засоби для проведення реформ. Незважаючи на це, макроекономічна стабільність відзначається істотним спадом (з 50-го на 74-е місце) через світову фінансову кризу.

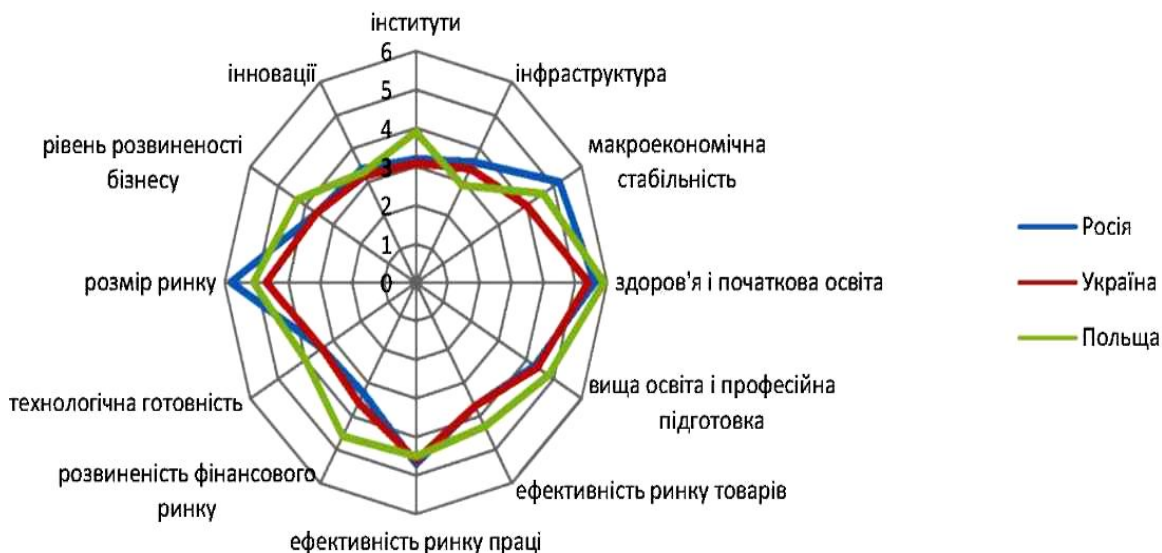


Рисунок - Конкурентні переваги України в порівнянні з іншими країнами, 2009-2010 рр.

Розумне регулювання фінансового ринку й великий розмір внутрішнього ринку допомогли Польщі витримати вплив глобального спаду й стати однією з найбільш економічно стабільних країн в регіоні.

Росія втратила 12 позицій цього року й зайняла 63-е місце. Сильними сторонами Росії є великий розмір ринку й сприятлива макроекономічна стабільність. Країна знаходиться нижче за інші європейські країни, в основному із-за слабого розвитку інституційного середовища й

низьких бізнес-стандартів. Однією з основних проблем є відчутна неефективність уряду (110-е місце), відсутність незалежності судочинства (116-е місце). До того ж, захист прав власності має дуже погані показники, які продовжують погіршуватися (122-е місце). Приватні інститути також отримали погані бали, а корпоративна етика в країні відкинула Росію на 110-е місце по цьому показнику.

Україна опустилася на 10 позицій і зайняла 82-е місце в 2009 році. З різким падінням попиту на експортну продукцію, девальвацією валюти й кризою фінансової системи Україна зіштовхнулася зі складними проблемами за короткий проміжок часу. Однак, минулі спроби проведення реформ тривають, зокрема, удосконалювання інституціонального середовища (120-е місце), стабілізація фінансового ринку (106-е місце) і поліпшення ефективності ринку товарів (109-е місце).

В порівнянні з іншими країнами очевидно, що сьогодні Україна не належить до числа найбільш успішних країн світу. За цими показниками більшість постсоціалістичних країн, які починали свій розвиток з таких же стартових позицій, як і Україна, вирвалися далеко вперед [7,8].

Порівняння індикаторів України з усередненим значенням відповідних показників для таких розвинених країн, як Польща, Росія, Німеччина, США, Швейцарія свідчить, що Україна суттєво уступає за показниками, пов'язаними з майбутніми інтелектуальними активами суспільства.

Практично всі країни-лідери, що добилися найбільш високих показників душевого ВВП і найбільш конкурентоспроможні в постіндустріальну епоху, мають наступні основні політико-економічні інститути: відкрита ринкова економіка, домінування приватної власності при твердому її захисті, ефективний і підконтрольний платникам податків державний апарат, публічні й прозорі компанії й фінансові установи.

Таблиця 3

Соціально-економічні показники країн, 2009-2010 рр.

Показники	Роки	Україна	Росія	Польща	Німеччина	США	Швейцарія
1. ВВП на душу населення, дол.	2009	6 400	15 200	17 800	34 200	46 400	41 600
	2008	7 500	16 300	17 600	35 900	48 100	42 500
2. Експорт, млрд. дол.	2009	41 49 67	295 6	134 7	1 187 0	994 7	1901
	2008	72	471 6	178 4	1 498 0	1 277 0	241 3
3. Імпорт, млрд. дол.	2009	45 58 83	196 8	141 7	1 022 0	1 145 0	177 2
	2008	81	291 9	204 4	1 232 0	2 117 0	227 4
4. Чисельність населення, млн. чол.	2009	45 96	141 93	38 14	81 76	307 96	7 700
	2008	46 31	142	381	82 1	304 5	7 600
5. Прямі іноземні інвестиції, млрд. дол.	2009	46 99 41	255 6	167 9	1 021 0	2 398 0	395 6
	2008	77	491 2	161 4	1 027 0	2 367 0	405 1
6. Щільність населення на кв. км	2009	77	8,3	118	231	26,9	152
	2008	85	8	124	235	31	155
7. Середня заробітна плата, дол.	2009	240	670	1500	4500 4215	2500	5435
	2008	143	550	1350		2000	4800
8. Обернений коефіцієнт рівня безробіття, (%)	2009	95,2 97,7	91,1	89	91,8	90,6	96,3
	2008		93,5	90,2	92,2	94,2	97,2
9. Обернений коефіцієнт рівня інфляції, (%)	2009	83,5 74,8	88,1	96,6 95,8	100	99,3	99,4
	2008		85,9		97,3	96,2	97,6
10. Щільність іноземних туристів	2009	2,24 2,81	0,09	19,31	130,6 134,4	3,2	170,5 181,7
	2008		0,1	20,19		3,7	

Аналіз рейтингів окремих країн по індексу глобальної конкурентоспроможності свідчить, що найвищу позицію в них займають високорозвинені країни з економікою, що базується на високих технологіях і інноваціях, розвиненій інфраструктурі й бізнес-культурі: Швейцарія, США, Сінгапур, Швеція, Данія і т.д. Останні місця в рейтингу займають країни, які характеризуються слабкою розвиненістю інфраструктури, низькою кваліфікацією робочої сили та неефективністю державного апарату.

Згідно з проведеними дослідженнями, були відокремлені чинники, які впливають на загальну конкурентоспроможність України. Одним із них можна назвати природно – ресурсний

потенціал, який сприяє розвитку таких галузей як: чорна металургія і хімічна промисловість, а географічне положення обумовлює розвиток транспортних послуг та експорту. Але поряд із усіма можливостями для розвитку конкурентоспроможності економіки України, на даний момент існує ще багато перешкод.

Основними перешкодами формування конкурентоспроможності України є:

1. Вхідження економіки до світової системи з досить слабкою і неефективною законодавчою базою.

2. Відплив ресурсів (робочої сили, капіталу та сировинних запасів).

3. Скорочення виробництва та робочих місць.

4. Широкий розвиток тіньової економіки, яка є наслідком закриття або нерентабельності підприємств, неефективної експортно-імпоротної політики, недосконалої фінансово-кредитної системи.

5. Досить низька якість та висока ціна національних товарів.

6. Високий рівень монополізації, особливо в таких галузях, як: сільськогосподарське машинобудування й паливна промисловість.

7. Низький рівень інфраструктури та інформації. Сьогодні рівень розвитку цих двох чинників у нашій країні недостатній. Експортери мають низький рівень поінформованості про ситуацію на міжнародних ринках, а це часто призводить до невиправданого зниження цін і демпінгових торговельних операцій на світовому ринку, що веде до відповідної реакції з боку інших держав.

Саме ці негативні фактори характеризують досить низький рівень конкурентоспроможності економіки.

### Висновки та пропозиції

Таким чином, в умовах глобалізації відбуваються зміни ролі державного регулювання економічними процесами, як і підходами щодо підвищення національної конкурентоспроможності на світовому рівні.

Уряди високорозвинених країн світу намагаються приділяти особливу увагу системному підходу при формуванні економічної політики, забезпеченню внутрішньої конкуренції, захисту національного господарства від деструктивних наслідків глобалізації та забезпеченню довгострокових інноваційних переваг. Досвід розвинених країн свідчить, що проблема неефективного функціонування інституціонального механізму виявляється основною причиною спаду продуктивності національної економіки, зниження її конкурентоспроможності.

У цьому випадку стає зрозумілим те, що питання конкурентоспроможності національної економіки виступає на перший план і потребує ретельного розгляду. І сьогодні, аби знайти гідне місце в процесах глобалізації та інтеграції, Україні потрібно розробити сукупність стратегій, в яких слід розвинути нові фактори підвищення конкурентних переваг та вирішити комплекс завдань у таких напрямках:

1. узгодження промислової, зовнішньоекономічної, регуляторної політики та політики у сфері приватизації з конкурентною політикою;

2. забезпечення ефективного розвитку конкурентних відносин, підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств та подальше зменшення рівня монополізації економіки;

3. боротьба з тіньовою економікою та корупованістю, які в Україні, в порівнянні із країнами Європейського Союзу, є на порядок вищі. За даними РБК України рівень тіньової економіки на кінець 2009 року склав 35% від ВВП [7];

4. запровадження інноваційних технологій для розвитку науки і техніки;

5. розвиток конкуренції за активного сприяння держави. Зокрема: зменшення податкового тиску до рівня, який сприятиме нагромадженню капіталу для інноваційного розвитку підприємств і встановленню оптимального інвестиційного клімату в країні;

6. удосконалення національного законодавства, яке призведе до більшої довіри з боку іноземних інвесторів та тіснішої співпраці з ними;

7. стабілізація і вільна конвертація національної валюти, що дозволить зміцнити фінансово – банківську систему;

8. підвищення рівня платоспроможного попиту з боку населення;

9. посилення державної підтримки новостворених підприємств;

10. створення нових робочих місць, підвищення якості життя, аби подолати або

принаймні зменшити розрив між Україною та її основними партнерами в ЄС;

11. вирішення такої актуальної проблеми, як «відплив інтелекта», яка може бути успішно досягнута лише через створення сприятливих умов для кваліфікованих кадрів;

12. створення спільних виробництв за участю іноземного капіталу для випуску конкурентоспроможної продукції, особливо у сфері «нової економіки»;

13. залучення в економіку прямих інвестицій ТНК, а також створення інвестиційного клімату для транснаціональних корпорацій як каналу отримання засобів виробництва, технологій, управлінського досвіду, збільшення експорту промислових виробів.

Таким чином, основною стратегічною метою входження України в XXI століття має стати підвищення конкурентоспроможності економіки на світогосподарському рівні.

#### Список використаних джерел:

1. Домбровски М. Государство и постиндустриальная экономика / М. Домбровски [Электронный ресурс] // Mode of access: <http://magazines.russ.ru/vestnik/2006/18/do12-pr.html>
2. Портер М. Международная конкуренция / М. Портер. – М.: Международные отношения, 1993. – 896 с.
3. Світове і регіональне виробництво аграрної продукції : моногр. / П. Т. Саблук, Г. А. Калієв, В. П. Саблук, В. В. Григоров, В. І. Власов. — К. : ННЦ Ін-т аграр. економіки, 2008. – 210 с.
4. Управління міжнародною конкурентоспроможністю в умовах глобалізації економічного розвитку: монографія – [Д.Т. Лук'яненко, А.М. Поручник, Л.Л. Антонюк та ін.]; за заг. ред. Д.Т. Лук'яненко, А.М. Поручника. – ТП. - К.: КНЕУ. 2006. – 816 с.
5. Шашло Н.В. Устойчивость конкурентного потенциала АПК Украины на мировом рынке продовольствия // Вісник Сумського національного аграрного університету №5/2 (40), 2010. – с.44-49.
6. Экономическая безопасность Украины в условиях рыночных трансформационных процессов : моногр. / [Ткаченко В. Г., Богачев В. И., Шашло Н. В. и др.] ; под общ. ред. проф. В. Г. Ткаченко и проф. В. И. Богачева. – Ровеньки, 2007. – 330 с.
7. Global Competitiveness Report 2009 – 2010 [электронный ресурс] // Mode of access: <http://www.weforum.org/pdf/GCR09/GCR20092010fullreport.pdf>
8. The World Factbook [электронный ресурс] // Mode of access: <https://www.cia.gov/library/publications/the-worldfactbook/index.html>
9. <http://www.rbc.ua>

Рецензент: Т. Г. Логотова  
д-р екон. наук, проф., ГВУЗ «ПГТУ»

Статья поступила 10.06.2011